

अध्याय 5

शिवक्यांतल्यान छाप

ह्या अध्यायांत शिवक्यांची रचणूक, उद्देश आनी कलात्मक गुणां विशीं शिकतले. इतिहासांतल्या शिवक्यांच्या देखींतल्यान प्रेरणा घेवन तुमी स्वताचे शिक्के डिझायन करतले आनी हस्तकला करपा खातीर तरेकवार साहित्याचो प्रयोग करतले. हे प्रक्रियेंत, तुमी कागद आनी लुगट ह्या दोनूय गजालींचेर तुमच्या शिवक्यांची चांचणी करतले. तशेंच ही प्रक्रिया

0680CH05

अजरख ब्लॉक प्रिंटिंगाचे कापड परंपरे कडेन जोडपाक मेळटली. ब्लॉक सारके तुमचे स्वताचे शिक्के वापरून, तुमी कागद, कापड आनी हेर पृष्ठभागांचेर स्वताच्यो छाप तयार करपा खातीर मनोरंजक नमुने लेगीत तयार करूंक शकतात.

क्रिया 1: शिक्रे पळोवया

तुमी केन्ना तुमचो शिक्षक, शाळेचो मुख्याध्यापक वा तुमच्या शाळेंतलो कोणूय शिक्रो आनी रबरी स्टॅम्प वापरतना पळयला?

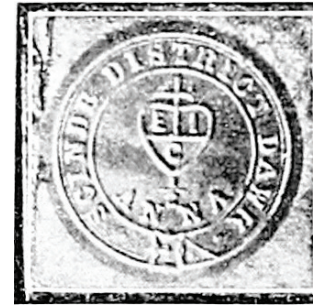
शिक्रो आशिल्लो खंयचोय कागद वा दस्तावेज सोदपाक तुमच्या शिक्षकाची मजत घेयात. ह्या प्रस्नांचेर चर्चा करात:

1. शिक्क्याचेर प्रतिमा वा मजकूर कितें?
2. शिक्रो कितें सांगता?
3. शिक्रो कित्याक वापरतात?

शिक्क्यांत चित्राचें प्रतीक वा मजकूर आसूं येता. ते आमकां व्यक्ती, समाज, राज्यां, संस्था, संघटना हांची जीण, दिनचर्या, समाजीक पदां आनी श्रध्दा हांचे विशीं संकेत दितात.

शिक्रो पळोवन तुमकां दिसपी प्रतिमा आनी प्रतिकांचें निरिक्षण करचें. तांची तुळा करात आनी प्रतिकां कितें सांगपाक शकतात हाचेर चर्चा करात.

ह्या सगळ्या शिक्क्यांचेर वेगवेगळ्या लिपींतल्या कांय बरयल्ल्या मजकूरा वांगडा चित्राचें प्रतीक आसा हें लक्षांत घेयात.

इतिहासाच्या वेगवेगळ्या काळांतले शिक्रे

क्रिया 2: अभ्यास भोंवडी

थळाव्या टपाल कार्यालयाक भेट दिवन पोस्ट-मास्टराक, वा हेर खंयच्याय टपाल अधिकाऱ्याक मेळात जो टपाल सेवेंत वापरतात ते शिक्के आनी स्टॅम्प तुमकां दाखोवंक शकता. सोदून काडात आनी सकयल दिल्ल्या गजालींच्यो नोंदी करात

1. स्टॅम्प शिक्क्यांत वापरिल्लें साहित्य.
2. टपाल सेवेचो लोगो वा चिन्न.
3. शिक्क्यांत दिल्ली हेर म्हायती

चालू दवरात: तुमच्या कुटुंबांतल्या वयल्या वांगड्यां कडेन उलोवप करात, आनी तांकां कागदपत्रां वा टपाल लिफाफे विचारात जाचेर शिक्के मारल्यात. शिक्क्याचो तपशील पळयात, आनी तुमकां मेळपी प्रतिकां आनी ग्रंथांच्यो नोंदी वा रेखाचित्रां तयार करात.

प्रयोग: खंयचेंय नाणें घेयात. ताचेर एक कागद दवरून पेन्सिल वापरून नाण्याची प्रतिमा दिसतकच पृष्ठभागाचेर रेखांच्यो खुणा तयार करात.

क्रिया 3: स्वताचो शिक्को करात

आतां तुमकां शिक्क्याचीं खाशेलपणां आनी हेतू खबर आशिल्ल्यान, तुमकां स्वताचो शिक्को तयार करपाचो यत्न करपाक आवडटलो?

ताच्या डिझायनान पयलीं सुरवात करची पडटली. एक कागद आनी पेन्सिल घेयात, आनी कांय कल्पना आनी तयारी रेखाचित्रां बरोवन दवरात.

कृती 1 – मेळिल्ल्या वस्तू वांगडा चांचणी

- थोडी चिकणमाती वा पीठ तयार करचो
- बटण, बाटलेची टोपी, काड्यो, पानां, नाणीं आदी कांय ल्हान वस्तू एकठांय करच्यो
- तुमचे चिकणमातयेचो पृष्ठभाग सपाट आनी ओलसर करचो.
- तुमी एकठांय केल्ल्यो वस्तू चिकणमातयेचेर दाबोवन तांचेर जाल्ले ठसे पळयात.
- खंयच्या वस्तूंनी स्पश्ट छाप निर्माण जाता आनी कित्याक हाचें विश्लेशण करचें.

विद्यया ऽ मृतमश्नुते

एन सी ई आर टी
NCERT

मूळ लोगोची एक देख

कृती 2 – तुमचो शिक्को डिझायन करात

- आपलें वैयक्तीक प्रतीक तयार करात. हें तुमचें प्रतिनिधित्व करपी सादें चित्र आसूं येता – एक मुखामळ, पानां, फुलां, फळां, वस्तू, प्राणी, अक्षर, प्रतिमा आदी. तातूंत तुमचे कडेन पयलींच आशिल्ले कांय मान्यताय दिवपा सारके गूण वा तुमकां म्हत्वाचीं मुल्यां सांगपाक जाय.
- तुमची रचना सादी दवरची

कृती 3 – तुमचो शिक्को करात

- तुमी पळयल्ले शिक्के आनी तो तयार करपा खातीर वापरतात तें साहित्य याद करात.

- शाळेंत सहज मेळपी पर्यायांचो विचार करात. देखीक- पुक्याचे कुडके, माती, तागाची दोरी, स्पंज, रबर आदी
- तुमी काम करतले त्या साहित्याचो पृष्ठभाग सपाट करात. शिक्क्याच्या डिझायनाचे सगळे भाग समान आसल्यार ताचो ठसो स्पश्ट जातलो हें लक्षांत दवरात.
- तुमची रचना कापपाक, कोरीव काम करपाक आनी आकार दिवपाक तुमी सुरक्षीतपणान वापरूंक शकतात अशीं साधनां निवडात.
- तुमी कोरांतिल्लो डिझायन कठीण आसा अशें दिसल्यार तें सोपें करात आनी तुमचो डिझायन पुराय करात.

सील तयार करून छापपाचो विद्यार्थ्यांचो प्रयोग

कृती 4 – तुज्या शिक्क्याची चांचणी करा

- तुमचो शिक्को मारपा खातीर साहित्य आनी पृष्ठभाग निवडात. तुमचो शिक्को गोल आसल्यार आनी सपाट नासल्यार वस्तू वांगडा पयले परिक्षेंत केल्ले भशेन चिकणमातयेचेर वा पिटाचेर दाबूं येता.
- तुमचो शिक्को सपाट आसल्यार, पेंट वा शाय लावपाचो यत्न करात, आनी खंयच्याय कागदाचेर शिक्को मारपाचो यत्न करात.
- निकालाच्या आदारान, तुमकां जाय आशिल्लो परिणाम मेळना तो मेरेन तुमी डिझायन सील करपाक बदल आनी सुदारणा करूंक शकतात.

क्रिया 4: छापणावळ

आतां तुमचे कडेन एक शिक्को आसा जो परत परत वापरूं येता! रबरी स्टॅम्प पॅडांत शाय भिजयल्ली आसता. जेन्ना आमी रबरी सील स्टॅम्प पॅडांत दामतात तेन्ना ताचेर शायेचो लेप लागता जो दामून कागदाचेर छापून येता.

हीच प्रक्रिया मुद्रणाच्या जायत्या वेगवेगळ्या पारंपारीक प्रक्रियांनी पळोवंक मेळटा. हॅण्ड ब्लॉक प्रिंटिंगाची प्रक्रिया पळोवया, कारण ती तुमकां खबर आशिल्ल्या रबरी स्टॅम्पां सारकीच आसा, आनी तुमी तयार केल्ल्या सीलां सारकीच आसा

हो एक कोरांतिल्लो लाकडी खंड. नमुनो उबारिल्ल्या भागांची दखल घेयात. हो ब्लॉक लाकडी कोरीव कामांत तज्ञ आशिल्ल्या एका कलाकारान सादुरतायेन कोरांतिल्लो आसा. तुमच्या भोंवतणच्या वाठारांत सुतार आनी लाकूड कोरीव काम करतात व्हय?

तांकां मेळात आनी हें चित्र दाखयात, अशे तरेचो तुरो कसो कोरांतिल्लो आसा तें तांकां विचारात. वापरिल्ल्या साधनांची आनी हें हातान कोरांतिल्लें करपाक कितलो वेळ लागतलो हाची चवकशी करची. ह्या लाकडी खंडाचो उपेग कपड्यांचेर छापपा खातीर जाता. ह्या कपड्यांक हॅण्ड ब्लॉक प्रिंटेड टेक्स्टायल अशें म्हण्टात.

हॅण्डब्लॉक प्रिंटराचें चित्र पळयात आनी शाय आशिल्लो ब्लॉक सादुरतायेन कपड्याचेर दवरात. अखंड नमुनो तयार करपा खातीर ह्याच ब्लॉकाचो परत परत उपेग करतात. तो अजराख नांवाचो एक खाशेलो कपडो तयार करता, जो गुजरातांतल्या कच्छांत चलता.

तुमकां दिसता तुमी तुमच्या सीलान नमुनो तयार करूंक शकतात? अखंड नमुन्याक योग्य आशिल्लो आनीक एक शिक्को लेगीत तयार करूं येता. कांय डिझायन तयार करून पळयात.